

NASZA duma

Prawie 1/3 populacji krajowej rybołowa znajduje się na terenie RDLP w Szczecinie.

Rybołów (*Pandion haliaetus*) jest jedynym w kraju przedstawicielem rodziny rybołowatych, należącej do rzędu ptaków szponiastych. Nieco większy od myszołowa, osiąga masę do 2 kg przy rozpiętości skrzydeł dochodzącej do 170 cm. Rybołowa wyróżnia charakterystyczne ubarwienie, które ma ogólną tonację czarno – białego ptaka, natomiast w locie, cechami rozpoznawczymi są wyraźne czarne plamy na nadgarstkach oraz wyraźny pierścień wokół szyi.

Rybołowy są ptakami wędrownymi. Do Polski przylatują najczęściej na przełomie marca i kwietnia, niekiedy

Rybołów w locie (fot. Michał Bielewicz)

nawet później. Po odchowaniu młodych, najczęściej pod koniec sierpnia, opuszczają nasz kraj. Rybołowy z reguły wracają do tych samych gniazd przez kilkanaście lat. Głównym pożywieniem tych ptaków są ryby. Ważnym elementem terytorium rybołowa są czyste płytkie zbiorniki wodne, chociaż samo gniazdo może być oddalone nawet o kilka kilometrów od zasobnych łowisk. Zjada wszelkie dostępne na danym łowisku gatunki ryb, w akwenach naturalnych najczęściej leszcze, karpie i płocie. Obliczono, że para rybołowów odchowująca dwójkę młodych przez cały sezon lęgowy zjada ok. 150-170 kg ryb (KOO).

Miejsce gniazdowe tego gatunku stanowią zwykle fragmenty starych drzewostanów z udziałem sosny, gdyż ten gatunek drzewa jest najczęściej wybierany do budowy gniazda. Średnia wieku sosen z gniazdami rybołowa wynosi

155 lat (Mizera i Szymkiewicz 1996). Obserwuje się, że coraz częściej rybołowy w województwie lubuskim chętnie zasiedlają konstrukcje słupów linii wysokiego i średniego napięcia.

W Polsce gatunek objęty jest ścisłą ochroną na mocy Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt. Od 1983 r. rybołów objęty jest ochroną strefową, gdzie wokół jego gniazd wyznacza się strefy ochronne (całoroczną i okresową), które zabezpieczają otoczenie gniazd przed negatywnym wpływem. Rybołów wpisany został na listę gatunków ginących w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt, a w Unii Europejskiej jego ochronę sankcjonuje Dyrektywa Ptasia.

Obecnie liczebność populacji rybołowa w Polsce oceniana się na 30-35 par.

Liczebność w Europie oceniana jest na 8-10 tys. par. Najliczniej gniazduje w Szwecji (3-4 tys. par), Rosji (3 tys.) i Finlandii (1,3 tys.). Populacja europejska jest stabilna lub

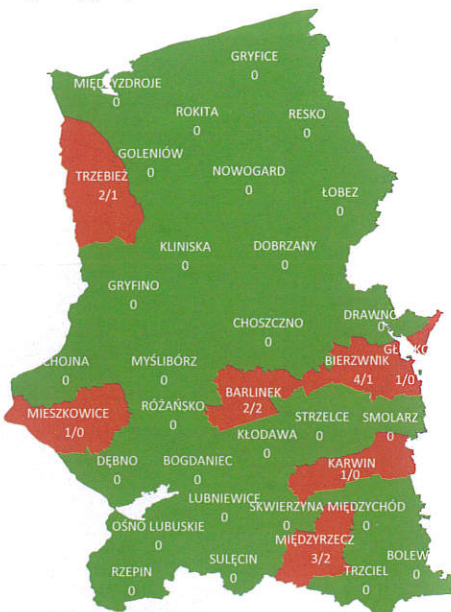
wzrasta liczebnie. Wyraźny wzrost liczebności notowany jest w Niemczech (ok. 500-600 par) na Litwie i Łotwie (KOO).

W Finlandii ponad 40% par gnieździ się na zbudowanych przez człowieka sztucznych platformach (Saurola 1997). Z kolei we wschodnich Niemczech aż 75% szybko wzrastającej populacji gnieździ się na słupach energetycznych (Meyburg et al. 1996, Ruhle 1995).

Ocenia się, że liczba par lęgowych wyprowadzających lęgi w ubiegłych latach na terenie administrowanym przez RDLP w Szczecinie, kształtowała się na poziomie: 1996r. -7 par, 2004r. -5 par, 2010r. -7 par, 2013r. -7 par.

Aktualnie na terenie administrowanym przez RDLP w Szczecinie ustanowionych jest 14 stref ochronnych dla rybołowa, z czego 6 par wyprowadziło w tym roku lęgi.

Na terenie województwa lubuskiego (RDLP Szczecin + RDLP Zielona Góra): 2011 rok: 2-3 pary lęgowe, 2012 rok: 4-6 par lęgowych, 2013 rok: 5-7 par lęgowych.

Ryc. Stan rybołowa na 30.11.2014r. (objaśnienie 2/1 - liczba stref ochronnych/liczba par, które wyprowadziły lęgi)

Aby chronić ostatnie rybołowy na pograniczu województw lubuskiego i zachodniopomorskiego w 2012r. została podpisana deklaracja współpracy instytucjonalnej pomiędzy Regionalną Dyrekcją Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim a Regionalną Dyrekcją Lasów Państwowych w Szczecinie na rzecz odbudowy oraz ochrony czynnej populacji tego gatunku.

W zawartym porozumieniu uregulowano zasady współdziałania obu instytucji w zakresie aktywnego wdrażania dokumentu pn.: „Regionalna strategia ochrony rybołowa w województwie lubuskim”, obejmującego realizację zadań ochronnych podzielonych na trzy grupy tematyczne w szczególności obejmujące:

- działania z zakresu ochrony czynnej rybołowa oraz jego siedlisk (poprzez: inwentaryzacje ornitologiczne, wdrażanie ochrony strefowej, budowę kompleksowego systemu sztucznych platform lęgowych);

- działania promocyjno-edukacyjne (organizacja specjalistycznych szkoleń

- i warsztatów, aktywność wydawnicza i medialna, udział w konferencjach i sympozjach naukowych dotyczących ochrony rybołowa);

- działania monitoringowe oraz ewidencyjne (w ramach których stworzona zostanie regionalna baza danych dotyczących stanu liczebności rybołowa, zasiedlenia sztucznych platform lęgowych oraz oceny podstawowych parametrów rozrodczych gatunku).

W ramach tego porozumienia na terenie administrowanym przez RDLP w Szczecinie powstało 30 sztucznych gniazd m.in. w nadleśnictwach: Bogdaniec, Lubniewice, Skwierzyna, Sulęcín, Międzyzdroje, Ośno Lubuskie, Rzepin, Smolary, Strzelce Krajeńskie, Międzyrzecz, Karwin, Bolewice. Docelowo do końca 2015 roku ich liczba ma wzrosnąć do ponad 50 w województwie lubuskim. Wszystkie gniazda rybołowów są także stale monitorowane, a młode ptaki skrupulatnie liczone. Z naszych danych wynika, że dotychczas z sztucznych gniazd skorzystały 3-4 pary rybołowów.

Fot. Rybołów na gnieździe (fot. Michał Bielewicz)

Budowa sztucznych gniazd dla rybołowów jest niezwykle widowiskowa, ale jednocześnie także i nie zwykle trudna. Bowiem z uwagi na preferencje gatunku, gniazda umieszczane są na samym wierzchołku najwyższych drzew w siedlisku lęgowym i wymagają udziału ekspertów wraz z wykorzystaniem specjalistycznych technik alpinistycznych przy ich montażu.

O tym, że warto zakładać sztuczne platformy dla rybołowa przekonaliśmy się w 2013r. na terenie Nadleśnictwa Międzyrzecz, gdzie jedna z nich została zajęta przez ptaki już po 22 dniach od montażu.

W ostatnich latach widoczny jest też wzrost liczby gniazd zakładanych przez rybołowy na słupach trakcji energetycznych w województwie lubuskim. W 2014 r. już cztery pary

ptaków gniazdowały na takich konstrukcjach i to zarówno w krajobrazie leśnym, jak i na przestrzeni otwartej, zagospodarowanej rolniczo.

W zakresie monitoringu rybołowów za pomocą nadajników satelitarnych duże doświadczenia mają Finowie. Nowoczesne technologie pozwalają rejestrować położenie wędrujących ptaków. Taki monitoring przynosi wiele nowych i ciekawych informacji na temat migracji i miejsc zimowania tego gatunku, odpoczynku na trasach migracji, informacji ile migracji odbywa się w ciągu nocy, wyzwań przed ptakami tj.: przeloty nad Morzem Śródziemnym czy pustynią Sahara, o wpływie czynników meteorologicznych na ich migrację.

Takim przykładem może być rybołów o nazwie Heikki, który urodził się w Laponii w północnej Finlandii, pomiędzy miejscowościami Muonio i Kittilä. W 2013r. Heikki został wy-

posażony w nadajnik satelitarny GPS o wadze 30 g. Dzięki tym sygnałom z nadajnika przesyłanym do satelity mamy więcej informacji o samym osobniku, a zwłaszcza o jego migracjach. Już wiemy, że Heikki na zimę powraca do wybrzeży Mozambiku. Wiosną 2014r. tj. 28 marca wyrusza do swojego ojczystego kraju, aby dotrzeć w dniu 16 maja do celu. Heikki łącznie przemierzył 10420 km w prawie 50 dni. Sygnały z satelity wskazywały, gdzie ten osobnik przelatował – nad jakimi krajami i gdzie się zatrzymywał na odpoczynek. Jeśli pominąć dni odpoczynku - trzy na Nilu Błękitnym, pięć na Suez, po jednym na Ukrainie i Tervo, to jego średnia prędkość w czasie rzeczywistych podróżujących dni to ok. 261 km dziennie. Przeloty możemy odnieść do migracji jesiennej z 2013r. Jesienią znacznie szybciej pokonał ten dystans, a jego średnia prędkość w czasie podróży wyniosła 416 km na dzień.

Jedynie w Polsce gniazdo rybołowów można było oglądać na żywo przez in-

Fot. Migracja Heikkiego. Źródło: <http://www.ospreys.org.uk/wow-update-heikki-makes-it-home-at-last/>

ternet. Przedsięwzięcie udało się przeprowadzić dzięki współpracy Nadleśnictwa Lipka (RDLP w Pile), Polskich Sieci Elektroenergetycznych i Komitetu Ochrony Orłów. Relację online z gniazda można było zobaczyć na stronie internetowej Lasów Państwowych. Dzięki transmisji on-line z gniazda rybołowa, gdzie internauci mogli obserwować życie tych unikalnych ptaków. Początkowo ich gniazdo znajdowało się na drzewie a później przeniosły się na słup linii wysokiego napięcia. Na teren Nadleśnictwa Lipka rybołowy przylatują już od 15 lat i co roku (oprócz jednego przypadku) wyprowadzały młode.

Obecnie rybołów należy do jednych z najbardziej zagrożonych wymarciem gatunków ptaków szponiastych w kraju. Miejmy nadzieję, że wdrożona wspólnie strategia jego ochrony w lubuskim, stanie się istotnym narzędziem „w walce” o rybołowa i jego przetrwanie, dając szansę również przyszłym pokoleniom na spotkanie „oko w oko” z tym niezwykle interesującym drapieżnikiem.

Literatura:

Strona internetowa Komitetu Ochrony Orłów Dane RDOŚ w Gorzowie Wielkopolskim Dane RDLP w Szczecinie Mizera T., Szymkiewicz M. 1996. The present status of the Osprey *Pandion haliaetus* in Poland. W: Meyburg B-U., Chancellor R.D. (red.) Eagle Studies: 23-33. Meyburg B.U., Manowsky O., Meyburg C. 1996. The Osprey in Germany; Its adaptation to environments altered by man. W: Bird D., Varland D., Negro J. (eds.). Raptors in Human Landscapes s.:125-135. Academic Press, Harcourt Brace & Company, London, Saurola P. 1997. Suomen sääkset 1997. [Finnish Osprey *Pandion haliaetus* in 1997]. Linnut Vuosikirsa, 1997: 7-9.

TEKST | MICHAŁ BIELEWICZ,
RDOŚ w Gorzowie Wlkp.,
EDYTA KOWALCZYK, RDLP w Szczecinie